

ÍRTA: JUHÁSZ GYULA

Szeged nagy költőjére emlékezünk, születésének századik évfordulóján. Am ez a szeszélyes évszak nemcsak bölcsőjét ringatta ebben a városban, szeles április volt akkor is, mikor a lélek zaklatásai elől menekült az öngyilkosságba. 1883. április 3. és 1937. április 6. A fővárosi egyetemről Máramaros-szigeten, Nagyváradon, Szokolcán, Makón át vezetett az útja Szegedre vissza, itt erősödött föl a halk szavú költőnek, a könnyű csókú Anna reménytelen szerelmesének hangja harcos publicistává, József Attila főfedezőjévé, a forradalmak idején gyűlések szónokává. Hogy 1917-től Szegeden élt, végig hűséges szerzője volt lapunknak, a Délmagyarországnak. Az alábbi összeállításunk műfaji sokoldalúságát igyekszik fölviláncolni, még e tekintetben is messze a teljesség igénye nélkül.

Milyen volt...

*Milyen volt sokasága, nem tudom már,
De azt tudom, hogy róla a mesék,
Ha ezt kaláccsal jó a sügölő nyár
Se sokaságban újra írson őt.*

*Milyen volt szepe kései, sem tudom már,
De ha kinyitnál önzet az ég,
A szeptemberi bágyadt búcsúszónál
Seme mindre visszavédek.*

*Milyen volt hangja selyme, sem tudom már,
De tavaszra, ha sóhaj a rét,
Lgy írson, Anne meleg sava adt át
Egy tavaszról, mely mesze, mint az ég.*

Juhász Gyula

A magyar ős csodálatos aranyzínei csillogtak a Tisza-parti fűzfák erdejében. A töltésoldalon szembe jön velem Szücs Mihály bátyám, Szeged mezőgazdaságának érdemes történetírója, a magyar föld és nép hű barátja, hívom őt is a lagziba, Tápéra. Nem jöhet, a városba kell mennie, így hát egyedül ballagok toronyiránt. A falu ott terül el a töltés oldalában, hangjai már előre köszönnek. A kácsák hápognak az úszatóban, lovak nyeritene az itatónál, álmos sertések rőfögnek a vályú mellett, és egy-egy kutya is elvakkantja magát.

Ahogy a faluba befordulok, zeneszó és kurtantás jön felém a Nepomuki Szent János menyegzős szobra felől. A lagzi népe jön az anyaszentegyházból. Elöl pántlikás legények, virággal a fekete kalap mellett, két zászlóval, amelyekről az idő és eső lekoptatta a fölírást: Eljen Reök Iván követünk! A legények után a leányok sokadalma következik, majd az öregek jönnek. Borosüvegek topáza és rubinja csillog az október végi verőfényben, a rezesbanda is rázendít, ami csak fokozza a kurjongató jókedvet. Táncolva, dalolva megy a menet a lakodalmas házhoz, a vőfély kommandírozza őket. Magam a festő úrral, ahogy itt Heller Ödönt nevezik, még kiballagok a Tisza-partra, megnézni, mit csinál Takács Pista bátyánk, az országúti csész, akinek viskóján nincsen egy ablak se, de az ajtaja be van téve.

— Hogy van kend, Pista bácsi? — kiáltunk be az öregek.

— Szuszogok, kéröm — feleli ki az öreg. — Kemény tél lösz, a pesti újságban olvastam, egy francia mondja. De magam is úgy érzöm. Tegnap este ájtott ide pár rác, bajok vannak ott lenn. Nem akarnak a legényök odaát a vérbe menni. Nagy feneövesben vannak a népek mindönütt.

Aztán elkérdezzük, hogy mivel is világit majd Pista bácsi a télen, ebben a sötétben?

— Majd világit a hideg, móg a hó — feleli Pista bácsi, aki a deákoskolából is kijárt egy osztályt, és valamikor világot is látott. Most itt él az országút közepén, és a pesti lapokat viszi ki a földekre.

Napeste lévén, befordulunk megint a faluba. A gyerekek, a legtöbb, piros sapkában és meztől, jönnek a kútról. Egy csikó sebes vágásban rúgta el mellettünk. A lagzis ház előtt nagy csődület. Szellős sátorban van a lakodalom, a hangszok, egy tamburás meg egy citerás, már munkálkodnak, a sötétedő sátorban rúgják a port, lányok, legények járják a táncot, egy részük a sá-

Tápai lagzi

tor előtt gangoskodik, ki-ki a párjával. A sátor mélyén, a lócán ülnek a násznagyok, fehér selyem jelvényük világit a homályban, a pipájuk tüze is fölcillan. Előttünk újbor, és lakodalmas fonott kalács. Dávid János és Kónya Orsi esküvője volt ma, Török Mátyás és Zakár István a násznagyok. Meggyújtják a két petróleumlámpást a sátor mennyezetén, és előlép Ördög Sándor vőfély, akit mint jó tréfacsinalót és rigmusmondót, igen kedvelnek az idevalósi népek. Egy üveg bort, kaláccsal koszorúzza teszi le az asztalra, a szokásos köszöntő verssel, amelyben Ádám maradványokról és a kentek hajlékiról tesz említést. A vendég, aki a nászajándékot (pénzzel kibérelve) hozta, illedelmesen előlép párijával és egy pohár borocskát iszik, majd beáll szépen a táncba. Lassacskán jócskán megtelik az asztal. A násznagyoknak minden érkező vendéghez van egy szíves szavuk és egy kedves kötődésük. A vacsorát is kezdik fölsozolgálni, van itt még hála istennek leves hús, kalács. — Szögények vagyunk, de jól élünk — mondja a tápai ember. El-nézem a táncoló párokat. Szép szál legények vannak köztük.

— Ugyan magasra nőttek — mondom Török násznak, mire ő jelentősen bólint:

— Jó föld ez, kéröm.

Es mosolyog. A beszéd sora sok mindenre kerül, eletről, halálról sok szó esik, régi lagzikról, garasos szivarrról, tizenöt krajcáros liter borról, csak politikáról nem esik itt egy árva szó sem. Az az urak dolga ott benn a városban, meg ott fenn Pesten, ahonnan a törvény jön, meg többek között egy nóta is, amit roppant lelkesen citerázhatnak meg tamburázhatnak éppen. Lina a címe, gondolom, Zerkovitz a mestere, az egyik nász azt mondja: igencsak talp alá való. Magában gondol még valamit, de egyszerre csak új nóta támad és a fehércselédek apraja-nagyja hársányan fújja, hogy:

*Kistápai kislány vagyok,
Búcsúzó a babámtól...*

Magam is búcsúzó a falutól, amely teljes holdfényben ragyog az őszi éjszakában, szinte világitó, fehérre meszelt házaival. Az országúton rejtelmesen susognak a nyárfák, a Tisza vékony ezüst szalagja álmosan csillog, a tülös parton is nyárfák vannak és fűzfák, magyar fák, csak a magyar nóta hallgat most ott, az éjszakában, amíg megvirrad még valaha...

(Szeged, 1920. október 31.)

A kis Petőfi Szegeden

A magyar Sasfiók, Petőfi Zoltán szegedi tartózkodásáról többször szó esett már a lapokban. Legutóbb a Petőfi-könyvtár új kötete, Déry Gyulának Petőfi Zoltánról szóló életrajza foglalkozott ezzel. Tudvalevőleg Petőfi Zoltán az én nagyapám házában, ahol én születtem, volt szálláson Szegeden a háborús 1866-ban. Nagyapám nemigen beszélt erről, de amikor értesült a lapok cikkeiről és elolvasta a Petőfi-társaság kiadványát, elővette régi, írásait, és átadta nekem a saját hiteles följegyzéseit Petőfi Zoltán szegedi tartózkodásáról. Ezek a följegyzések sok új és érdekes adattal szolgálnak Petőfi szerencsétlen fia egyéniségének és sorsának megértéséhez, és sokban módosítják és megváltoztatják az eddigi adatokat. Különösen a szegedi piaristák eljárását tisztázzák az egykori diákkal szemben. En, úgy vélekedve,

hogyan ezek a dolgok az olvasót is érdekelhetik, itt közlöm a krónikás pontosságával és pártatlanságával nagyapám adatait, és csak néhol szólok meg a lírikus, hogy elsirassa a magyar Sasfiókat.

Petőfi Zoltán 1866 őszén, a háborús időkben került nagyapám, Káló Antal házához. Sörház utcának hívták az utcánkat akkor. A tizenhét éves, szép, sápadt és nyúlánk ifjú, a nagy költő álomországának reichstadti herceget egy derek és neves piarista ajánlatára vitte el Petőfi István, az akkori csáki gazdálkodó, Kálóékhöz. Havi húsz pengő forintot fizetett a gyermekért, akit a piaristák már ez időben is jónévű gimnáziumába íratott. A tanárok között Csaplár Benedek és Budavári József is ott voltak. Petőfi István nagyon szigorú tanácsokkal hagyta itt a nagy Petőfi szülőt, de volt oka erre. A fiú már ekkor szabad élet szilajárjából került a volt szegedi révbe. Itt, szoros felügyelet és szinte apai szeretet mellett, három hónapig csöndesen és komolyan élt.

Az utcában és városban hamarosan elterjedt, hogy Petőfi Sándor fia itt van, a Sörház utcában lakik. Akkor még frissen, forrón és ézetőn élt a fiatal lángész és vértanú ragyogó emléke. Költészet és hazafiság élő koszorúi övezték a nevet. Fiát majd megfojtották az ölelő karok. Jó cimborák és szép leányok ölelő karjai. Petőfi Zoltán Szegeden azonban, úgy látszik, új életet akart kezdeni. Magányosan és gögösen. Nem fogadta el a városi urak szíves invitálását, elvonult a kíváncsiság tekintete elől. Amde három hónap múlva hirtelen megváltozott.

Nem ízlott neki a tanulás; a fegyelem, a nyugalom. Az apja szilaj vére ütötte. De hiányzott belőle az apja sziklaakarata. Petőfi Zoltán hanyag lett, pajtások után nézett, kisasszonyok után járt, mulatozott. Nagyapám szomorúan látta ezt, és Petőfi Istvánt értesítette róla. A derek, becületés gazdálkodó, akiben a nagy költőnek csak igazságérzete volt meg, hevesen megdörögte a könnyelmű fiút, kifia-

te adósságait, és tanulásra intette. Érettségi előtt állott akkor a nagy költő fia. De Petőfi Zoltán kerekén kijelentette, hogy ő nem akar tanulni. De hogy mit akar, arról hallgatott.

Elszomorodva távozott Petőfi István Szegedről, kifizette a gyerekek háromhavi kötelezettségét előre, és kérve nagyapám, hogy ha Zoltán semmi áron sem akar tanulni és maradni — ő jól ismerte már —, akkor adja ki neki a pénzt, az utolsó, amit Zoltánra költ, és bízzák sorsára Petőfi könnyelmű, veszendő fiát.

Zoltán egy napon színlapot látott és azonnal hazajött, pedig az iskolába indult. „Színlapot láttam, nem megyek többé iskolába!” — kiáltotta lelkendezve, és táncolt örömeiben. A színlap az ő számára a szabadságot, a szerelmet, a művészetet, az új életet jelentette. Nem lehetett vele bírni többet. Menni akart. Nomád ösztönei fölébredtek, kalandos vére elszóltatta a békés, csöndes és családias környezetből. Nagyapám látta, hogy itt az idő, Petőfi István végső meghagyását teljesíteni. Kiadta a pénzt Zoltánnak, aki most már nem akart többé hallani sem a tanulásról, az érettségiről, hanem ment Debrecenbe. Csokonai városába, ahol apja élete legsanyarúbb telét töltötte. Nagyapám följegyzéseiből világosan meg lehet állapítani, hogy Petőfi Zoltán a szegedi piaristák egyáltalában nem távolították el az intézetből, mint Déry Gyula írja a könyvében. Petőfi Zoltán önként és hirtelenül tánt el Szegedről. Egyszerűen itt hagyta a csöndes és nyugalmas életet — várta tragikus, viharos végzete. Nagyapámnál később lakott egy valamikor híres színész, Vezéri nevezetű. Ő újságot adott neki, hogy Zoltán Debrecenben nagybeteg. A város tekintélyes özszeget gyűjtött a nagy költő szerencsétlen fiának, de ez gögösen — egy Petőfi gesztusával — utasította vissza a gazdagok adományát.

Es ez volt az ő tragédiája voltaképpen: a magyar Sasfiók nagszerű és lángelkű apjától nem kapott más örökséget szegénységen és dicsőségen kívül, csak a szilaj és büszke fiatalság ellobogó életvágát.

(Szeged és Vidéke,
1921. épp. 15.)

VASVÁRI ANNA FÉNYKÉPE